

knjigovodstvo dela uprav polževo, zakaj potrpežljivi učitelji itak lahko čakajo. Za zabavo in neki šport imajo svoje „jungovce“, katerim so 7. grudna v Mariboru preiskali obisti in jetra. Nekaj socijalno-demokratskih idej privoščimo radi učiteljem, zlasti slabo plačanim. Ker misli država iz svojega bogatega vira davkov nekaj odstopiti posameznim deželam, utegnejo vendarle tudi primorski tovariši dobiti boljšo plačo, ako politični kolovodje store svojo dolžnost. V „Zavezinem“ parlamentu so sicer molčali kakor grob, ker menda nobena stranka noče dregati v sršenovo gnezdo. Praznih obljub je že itak primorsko učiteljstvo sito do grla.

Rešetar.

Kulturne slike s Kranjskga.

Spisal Jos. Ciperle.

(Konec.)

53. Naša vzajemnost.

Začetkom sedanjega stoletja je napočila Slovencem res zopet milejša doba. Združili smo se — seve, združili se nismo sami — ampak združila nas je železna roka Napoleonova in pridružila nam je tudi naše brate Hrvate. Iz jugoslovanskih pokrajin je nastala vsled volje tega moža stara veličastna Ilirija. Ko bi bil takrat narodnosten čut pri nas tako razvit kakor je dandanes, bi se bila uresničila kar namah slovenska vzajemnost, katere že sedaj tako bridko pogrešamo. Ko bi bila potem obstinjena ta, bi tudi smeli misliti na slovansko vzajemnost, o koji se pač danes mnogo piše, toda približati se ji ne moremo niti za korak. A ker narodnostnega vprašanja še nismo poznali takrat, in ker se zdi mnogim še danes za greh, razpravljati to vprašanje, ostalo je takratno združenje Slovencev in Hrvatov prav čisto brez vse posledice. Naša velika nesreča je bila, da ta Ilirija ni obstala dolgo. Šla je za Napoleonom, in prepričan je bil obenem tudi vsak nadaljni korak, da se približajo Slovenci drug drugemu in tudi Hrvatom. Kako močni, kako mogočni bi bili mi, naslanjajoč se na bratski narod hrvatski. Postalni smo zopet Kranjci, Štajarci, Korošci in Primorci, in taki smo tudi še dandanes. Kakor so Slovenci v prejšnjih stoletjih že čisto pozabili, da so imeli nekoč svojo državo, tako se je že tudi danes izbrisalo premnogim iz spomina, da smo jo imeli tudi v sedanjem stoletju. Pa saj ni čuda. Saj se je delovalo pri nas od mnogih strani z vsemi silami na to, da se ne oživi spomin na to dobo. Celó tako daleč se sega, da se nam slika ona doba kot jako pogubna za nas. In vendar se je v francoski dobi prvič vpeljala slovenščina v šole ter je sploh tudi v javnosti dobila veljavo, katere ni imela niti prej in tudi potem ne.

Vendar so pa nekateri naši rojaki že 1848 sprožili zopet misel, naj se ustanovi zopet nekaka skrčena Ilirija, obstoječa le iz slovenskih pokrajin, ki naj bi se imenovala Slovenija. Na Hrvate se ozirati nam ni bilo žalibog več mogoče. Ti so prišli pod čisto drugačne razmere. Ta lepa ideja se je razpravljala pač nekaj časa po časopisih in po društvih. Še leta 1869 se je poudarjalo na vižmarskem taboru združenje Slovencev s krepkimi besedami. A od tega leta je ta ideja polagom zaspala, in sedaj se čita le redkokdaj kaj o nji. Od slovenske vzajemnosti smo tedaj še tako daleč, kakor smo bili pred sto leti.

Ko bi danes zopet prišel kak Napoleon ter bi zaklical z gromovitim glasom: Ilirija vstan'! — kak odmev

bi pač našel pri nas? Nekoč je vstajala pač Ilirija zdihovaje, a vstala je vendar. Dandanes bi pač pogledala malo debelo krog sebe, ali obrnila bi se takoj na drugo stran, ter bi dremala dalje. Pa ne bojmo se. Napoleona ne bo več, sami si ne bomo pridobili združenja, drugi nam ga tudi ne bodo. Ostali bomo, kakor smo bili: zavedni Kranjci, zavedni Štajarci, zavedni Korošci i zavedni Primorci. Zavedni Slovenci pa še dolgo ne bomo.

Končna opomba.

Končavam sedaj svoje kulturne slike. Naslikal sem v njih nekatere razmere kranjske kakor so bile nekdanje, a tudi kakor so sedaj. Ugodne niso bile razmere nam nikdar. Trpel je Slovenec stoletja in stoletja in trpi še sedaj. Čudno, da se je ohranil ta narod. A pomisliti moramo pa tudi, na kako visoki kulturni stopinji bi bil lahko ta narod danes, ako bi se bil razvijal pod tako ugodnimi razmerami kakor drugi.

Še nekaj. Pravopis v teh slikah ni povsod enak. To naj pa pregledajo čestiti bralci. Izhajale so namreč leta 1897 in 1899 v „Učiteljskem Tovarišu“, kojega pravopis je bil zadnje leto čisto različen od prejšnjih let. Popravil sem sicer mnogo, toda ostalo je gotovo še kaj drugače.

Književnost in umetnost.

Razglednice v korist „Učiteljskemu konviktu“. G. Ivan Bonač, trgovec v Ljubljani, je založil in izdal v korist „Učiteljskemu konviktu“ krasne razglednice, na katerih je videti dobro zadeta Andreja Praprotnika podoba, A. Praprotnikova rojstna hiša iz Podbrezja, A. Praprotnikov rojstni kraj. Vsaka razglednica nese „konviktu“ 1 kr. 100 komadov velja franko 4 gld. Kdor pošlje za 100 razglednic 4 gld., jih dobi poštine prosto. 50 komadov velja 2 gld., kdor jih plača naprej. Posamezne razglednice so po 5 kr.

Tovariši, agitujte po vsem Slovenskem za te razglednice. Pri vseh trgovcih zahtevajte le te naše razglednice, saj nese vsaka našemu konviktu 1 kr. Zrna do zrna . . .

Glasbena Zora. I. letnika V. zvezek prinaša jako bogato in raznovrstno gradivo in sicer: moški zbor Fer. Juvanca „Pastir“, mešani zbor Jos. Pavčiča „Sam“, četverospjev dr. B. Ipavčev „Kaj, ne da čuden sem?“, četverospjev Avg. Lebana „Podoknica“, moški zbor J. Bartla „Moja domovina“ in mešani zbor Al. Sachsa „Vijoličin vonj“. Šestero izvornih kompozicij za moški in ženski zbor ter še za četverospjeve prinaša ta zvezek, ki mora razveseliti vsakogar, ki ima srce za domačo glasbeno umetnost. Naj bi našla „Gl. Zora“ po vsi domovini kar največ naročnikov in sotrudnikov!

„Matica Hrvatska“. Prvo mesto med slovanskimi Maticami pristaja brez dvoma „Matici Hrvatski“. Nobena druga ne daje na svetlo toliko in tako izbranega književnega blaga. Člani „Matice Hrvatske“ dobe za l. 1899. deset knjig — eno več mimo lani. Poleg Gjurašinovih „Ptice“ (I. del) izidejo letos tri zgodovinske knjige, namreč: prvi del „Poviestinovoga vieka“ (1453—1789), spisal Vala, Šrepelev „Preporod — renesansa — u Italiji u XV. i XVI. stoljeću“ in Poparičeva monografija: „Pomorska sila Hrvata za dobe narodnih vladara“. Nadalje prejmo letošnji Maticarji šest leposlovnih knjig: Vovčok „Pučke pripoviesti“, prevel dr. Avgust Harambašić, Puškin „Izabrana djela u hrvatskoj knjizi“, Arnold „Izabrane pjesme“, Novak „Posljednji Stipančići“, Šandor Gjalski „Diljem doma“ in J. E. Tomić „Melita“. — Deset tehtovitih, po več pol obsežnih knjig za borne 3 for., poprečno torej knjiga po 30 kr. — kaj takega vzmore samo slovanska, nesebična

požrtvovalnost. Slovencem, ki na novo pristopijo v kolo hrvatskih Matičarjev, dojde darom še 11. knjiga, namreč „Hrvatsko-slovenski slovník“.

Slovenci, vpišite se v „Matico Hrvatsko“ namesto, da kupujete mnogo dražje nemške knjige in časopise. Iz knjig „Matice Hrvatske“ se navzameta slovanskega misljenja, se nadivite blagoglasnemu hrvaškemu jeziku, najbližjemu bratu naše mile slovenščine.

„Matica Hrvatska“ izdaje poleg navedenih društvenih knjig še „Hrvatske narodne pjesme“, katerih so dosedaj izišli trije zvezki. Prihodnje leto izide četrti. Nanje se je treba posebe naročiti. Vsak zvezek velja 1 for. 50 kr.

Kdor se želi vpisati v „Matico Hrvatsko“, naj svoj letni donesek 3 for. pošlje ali naravnost v Zagreb gosp. Ivanu Kostrenčiču ali pa naj ga izroči bližnjemu Matičnemu poverjeniku. Na Kranjskem so tile poverjeniki „Matice Hrvatske“: v Ilirski Bistrici g. posestnik Ivan Valenčič, v Kranju g. učitelj Fran Gärtner, v Postojni g. dr. Janko Ponebšek, v Novem mestu g. lekarnar Šime pl. Sladovič, v Smartinu pri Litiji g. beneficijant Ivan Trpin, v Ljubljani g. župnik Ivan Vrhovnik ali njegov pooblaščenec g. Ivan Bonač.

Dosedanji in novi člani „Matice Hrvatske“ naj blagovole čim preje poslati letnino za 1899.

Nove fotografije. G. J. Kotar, fotograf v Ljubljani, Emonska cesta št. 10, je fotografoval r. Andreja Praprotnika rojstno hišo in njegov rojstni kraj Podbrezje. Obe sliki sta jako lepi. Kdor si želi nabaviti ta lepi spomin na r. našega prvobornika, naj se obrne na fotografa g. J. Kotarja, ki prodaja slike po 1 gl. Na rojstni hiši se vidi tudi spominska plošča, ki jo je vzdalo „Slov. učit. društvo“.

Novo, ilustrirano izdajo Prešernovih poezij izda v kratkem založna knjigotržnica I. g. pl. Kleinmayr & Ferd. Bamberg. Ker izda omenjena knjigotržnica itak posebno vabilo k naročbi, omenjamo danes le, da je uredil novo izdajo gosp. skriptor Luka Pintar, podobe, vinjete in obrobne okraske pa je narisal po informacijah gosp. Ivana Beleta v Parizu in Bretagni bivajoči slikar gosp. Adolf pl. Karpellus. Nova izdaja bo najpopolnejša in krasno ilustrirana, držeč se sedaj običajnega pravopisa ter ima poleg šestere prvotnih odstavkov v VII. oddelku one pesmi, ki jih pesnik sam ni bil uvrstil v svojo zbirko. Založništvo je kupilo od pesnikovih dedičev njegovo literarno ostalino, da je bilo mogoče prejšnjo, v „Klasju“ leta 1866. prirejeno zbirko Prešernovih pesmi popolniti. Prešernove poezije namerava založništvo izdati v dveh izdajah, izmed katerih prva izide kot numerirana krasotna izdaja na subskripcijo samo v 500 izvodih, ki bodo z zaporednimi številkami od 1—500 numerirani, v decembru letošnjega leta. Ime vsakega subskribenta se bo na posebnem listu spredaj v knjigi natisnilo. Začetkom prihodnjega leta pa izide še druga ilustrirana izdaja, tiskana na navaden popir, ter bo veljal mehko vezan izvod 4 krone. Krasotne izdaje na subskripcijo pa bo stal mehko vezan izvod 10 kron. Na obe izdaji sprejema založništvo naročila že sedaj. Opozarjamo pa, da se bo tiskalo krasotne izdaje s a m o 500 izvodov, in da se pozneje oglašujočim se naročnikom ne bo moglo nikakor ustreči.*)

Nova specialna (generalštabna) karta 1:75000. Leta 1875. so začeli vojaški maperji znova risati našo monarhijo, ker je sedanja (okolo l. 1890 dovršena) karta že zastarela. Temelj novi karti je triangulacija (I. II. in III. vrste) in precizijski nivelma, kateri je bil dovršen l. 1898. (brez Dalmacije in Bosne). Tudi lega krajev je bila znova preračunjena. Tudi fotografija mora služiti novemu mapiranju, zlasti v goratih krajih. S tem mapiranjem so začeli na Primorskem ob italijanski meji in okolo Plemisla proti ruski meji. Nove karte bodo imele manjšo pisavo (takšno, kakor na generalni karti 1:200.000) zlasti pri

*) Naročila sprejema tudi naš narodni knjigotržec gospod Lavoslav Schwentner.

orografičnih imenih; visočinske številke bodo vse enake, ležeče. Glavni obzir se jemlje na risanje strmin in na to, da se bodo slemena dobro poznala. Pri izvirihi se opusti poznamovanje „Qu“. Tiskala se bo nova specialna karta z aluminijem, mesto na kamene plošče. S. R.

Naši dopisi.

S Tolminskega. Dne 22. listopada t. l. je imelo tolminsko „Učiteljsko društvo“ svoje letno zborovanje v Tolminu točno ob 8^{1/2} uri zjutraj. Zborovanje je trajalo do 10. ure. Po kratkem odmoru se je vršila volitev dveh učiteljskih zastopnikov v okrajnem šolskem svetu. Pri zborovanju in volitvah je bil navzoč okrajni glavar g. Prinzig in okrajni šolski nadzornik g. Lasič.

Predsednik, g. Andrej Vrtovec, otvori zborovanje ter predstavi z malimi izjemami vsemu učiteljskemu tolminskega okraja imenovana gospoda. Izvolivši 2 zapisnikarja, se preide na dnevni red.

Predsednik, g. Andrej Vrtovec, se spominja v svojem nagovoru krutega umora preblage naše cesarice ter pozivlja društvenike, naj v znamenje globoke žalosti vstanejo. Omenja ob 30 letnici novo šolsko postavo, ki blagodejno vpliva na razvoj ljudskega šolstva in spas učiteljstva. Poudarja, da si marsikdo želi izpremeniti novo šolsko postavo. Tudi učiteljstvo želi izpremenbe v smislu širših pravic in stanu in delu primerno večjih plač. Razobloži učiteljsko gibanje po vsi širni Avstriji za izboljšanje učiteljskega gmotnega stanja ter izrazi nado, da se m o r a to pereče vprašanje v najkrajšem času rešiti.

Iz tajnikovega poročila je bilo razvidno letošnje živahno delovanje „Učiteljskega društva“. Blagajnik g. Josip Kenda pa sporoči, da ni mogel računov skleniti, ker so nekoji društveniki v plačevanju zelo nemarni.

Izvolita se 2 pregledovavca računov in društveniki se opozore na točnejše vplačevanje društvenine 1 gl. na leto.

G. Andrej Vrtovec, izročivši predsedništvo podpredsedniku g. J. Šircu ter izprošivši si od istega besede, poroča o svojem črez 20 letnem delovanju na šolskem in učiteljskem polju, razloži vzroke odstopa od kandidature v okrajnem šolskem svetu in odborništvu „Učiteljskega društva“ ter se izjavi, da ne sprejme nobene morebitne izvolitve.

Poročevavec, g. Andrej Vrtovec, je pojasneval svoje delovanje odprto in jasno v navzočnosti g. glavarja in šolskega nadzornika, v navzočnosti vsega tolminskega učiteljstva. Imel je poročevavec hude čase, a stal je vedno in povsod požrtvovalno kot trdna, nepremakljiva skala na braniku za šolstvo in učiteljstvo. Mnogo je storil poročevavec na našem polju že v Istri, še več pa na Tolminskem kot 13 letni ud v okrajnem šolskem svetu. Povedal je vsem v oči, kako je tu mnogokrat krvavel in velike škode trpel, zagovarjajoč odločno in energično interese svojih tovarišev. Zato ni bil umesten in opravičen napad par tovarišev na njegovo osebo, zaradi česar se je kandidaturi in izvolitvi odpovedal. Poročevavec je želel in prosil, da se o njegovem poročilu vrši splošna debata. A niti eden tovarišev si ni upal besedice ziniti. Na predlog g. Matije Kenda je izreklo tolminsko učiteljstvo g. Andreju Vrtovcu zaupnico, ga izvolilo v odbor učiteljskega društva in v okrajni šolski svet ter ga prosilo, da bi izvolitev sprejel, v kar se je končno vdal.

Učiteljstvo je volilo stari odbor per acclamationem ter v okrajni šolski svet poleg g. Andreja Vrtovca g. Matijo Kendo, nadučitelja v Volčah.

Pri raznih nasvetih in predlogih se je oglašil g. Josip Rakovšček ter predlagal, da društvo protestuje proti, za šolstvo in učiteljstvo škodljivi pisavi „Domoljuba“, kar je bilo soglasno sprejeto. G. Andrej Vrtovec stavi dva predloga. a.) Tolminsko učiteljsko društvo naj vložiti utemeljeno, s črnimi tablami podkrepjeno prošnjo na visoko vlado in deželni odbor za denarno podporo bednemu učiteljstvu. Sprejeto enoglasno. b.) Preostali